

פרק ד

(א) וּמֶרְדֵּכִי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה וַיִּקְרַע מֶרְדֵּכִי אֶת בְּגָדָיו
וַיִּלְבַּשׁ שָׂקָ וְאַפֶּר וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק וַעֲקָה גְדוּלָּה וּמָרָה:

"ומרדכי ידע את כל אשר נעשה". מפרש רש"י: בעל החלום אמר לו שהסכימו העליונים על כך, לפי שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ושנהנו מסעודת אחשורוש (עד כאן).

וזה היה חסד ה' שנתגלה לו שבשמים הסכימו לגזירתו של המן^א. ומדוע? שכשידע מרדכי את חומרת המצב, מיד קרע את בגדיו, לבש לבוש שק, ושם על גופו אפר - לענות את נפשו, ויצא לרחובה של עיר כדי שיראו היהודים את מעשיו ויעשו כמוהו;^ב וזעק וזעקה גדולה ומרה להרעיש את הלבבות, כדי שיבינו כולם את עוצמת הסכנה העומדת עליהם, ויתחננו להשם יתברך, ויעשו תשובה שלמה, למען ירחם עליהם ה' הרחום, ויושיעם מצרתם.

ואלוהי שהיה נודע למרדכי שכך הוסכם בעליונים, לא היה נודע כמה קשה היא הגזירה, שהלא תמיד הגוים מנסים להרע לעם ישראל, 'שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו' אבל 'והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם', ואילו כאן היה זה מצב לא רגיל, שגם בשמים הוסכם על הדבר, והיה צריך

— נס להתנוסס —

^א זהו "ומֶרְדֵּכִי יָדַע", והלא כולם ידעו? אלא שמרדכי ידע ידיעה מה שקורה בעליונים. לכן כתוב "אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה", שזה מלמד על ידיעה החורגת מהשמועה הרגילה. לא רק את הגזירה הגשמית ידע, אלא גם את שורשה הרוחני - שהוסכם עליה, חלילה, בשמים:

^ב ולכן הפסוק מבדיר "וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר", כדי ללמדנו שמטרתו הייתה לעורר את הרבים, שיחזו במעשיו וילמדו ממנו לעשות תשובה:

השתדלות רוחנית מיוחדת לבטל את הגזירה.¹

מי שהביא את הצרה, הוא רוצה גם שהיהודי יושע ממנה...

(ב) וַיָּבֹא עַד לִפְנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ כִּי אֵין לָבֹא אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בְּלָבוֹשׁ שָׂקָ:

לא היה מקום שדבר המלך וגזירתו לא הגיע לשם. בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ובכל העולם כולו ידעו על כך. חוץ ממקום אחד, שם לא נודע על גזירת המלך. וזהו בית המלכות עצמו, אשר בעיר שושן הבירה. והסיבה ששם לא נודע, כי לא נשלחו לשם אגרות מהמלך, כי מי הוא זה בעיר הבירה שלא שמע על הגזירה?! אך אסתר המלכה, שלא היתה יוצאת כלל מחוץ לארמון, לא ידעה מכל אשר נעשה. גם ממרדכי לא שמעה על הדבר, שכן בעת הזו הוא לא יכל להיכנס לארמון, עקב היותו לשוב שק ואפר ו"אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק".¹ [וכנראה שגם מהמלך לא שמעה על כך, והסיבה שהוא לא סיפר לה, אפשר מפני שזו לא היתה גזירתו אלא גזירת המן ולא ראה צורך לספר, וגם שאחשוורוש לא ידע שהיא יהודיה וידעה זו חשובה לה עד מאד. עוד אפשר שאחשוורוש לא גילה לה כדי שלא תשכנעו איך מסכים להרוג אומה שלמה]. נמצא שאסתר לא ידעה כלל מגזירתו של המן!

ומרדכי רצה להיכנס לארמון ולהודיע לה על כך, אבל הרי "אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק". והטעם שלא פשט את השק ונכנס, מסבירים המפרשים (יסף לקח ועוד) היות ולא רצה להסיח דעתו מן התענית.

וכך נודע לכל, כי מרדכי אינו נכנס לשער המלך - כדי שלא להפסיק את

נס להתנוסס

¹ וזהו הדגש בתיבת "וּמֶרְדֵּכִי", שהייתה זו בהשגחה מיוחדת שהתגלה הדבר דווקא לו, גדול הדור, כדי שידע להעריך את חומרת הסכנה ולהדריך את העם לתשובה הראויה:

² ולכן מבאר הכתוב "וַיָּבֹא עַד לִפְנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ", ולא בפנים, ולכן אסתר לא שמעה על זה:

התענית והתפילה, והבינו את גודל חומרת המצב, וכלה ונחרצה הגזירה מאת ה'; וכך יפנו לבקש רחמים ולא ינסו בסיבות טבעיות של השתדלות אלא רק על ידי תשובה תפילה ומעשים טובים.

ואם עד היום חשבו שהדבר לא נורא כל כך, שהלא יש להם מלכה שתמליץ טוב עבורם, עתה ראו שאין לסמוך על זה, כי מרדכי לא נכנס לבשר לה על הגזירה והיא אינה יודעת כלל מכך, וייחדו את לבבם לאביהם שבשמים, להתפלל ולזעוק מהלב לישועה ורחמים.

וכאן לימדה אותנו ההשגחה העליונה יסוד גדול בביטחון. לעיתים, משאיר הקב"ה לאדם פתח של השתדלות טבעית, כדי לבחון האם יתלה את ביטחונו בו. אך כאשר ישנה סכנה רוחנית בדבר, כאשר הלב עלול לסמוך על 'כוחי ועוצם ידי' או על קרבה לשליטתו של בשר ודם, סוגר הקב"ה את כל הפתחים הטבעיים. הוא יוצר מצב של חוסר אונים מוחלט, לא כדי להפיל את האדם, חלילה, אלא כדי להרימו. כדי שלא תהיה לו שום כתובת אחרת לפנות אליה, ויפנה כולו לקב"ה - בכל ליבו.

כשאדם יודע שאין לו השתדלות טבעית לעשות, פונה מעומק הלב לאביו שבשמים שיושיעו. והחכם עושה זאת בתחילת הדרך, לא מחכה עד שמגיע שלב שמבין שכלו כל הקיצין ורק לה' הישועה.

(ג) וּבְכָל מְדִינָה וּבְמִדְיָנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ בְּמַעַל אֲבָל גָּדוֹל לַיהוּדִים וְצָוִם וּבְכִי וּמִסָּפֶד שֶׁקֶ וְאִפְרָ יָצַע לְרַבִּים:

אבל גדול ליהודים זהו לא דבר של מה בכך, כל היהודים בלא יוצא מן הכלל, למגדול ועד קטן, עצובים, מתאבלים, מבכים את מר גורלם. אך כמה שהדבר נורא, זה מה שהביא להצלתם, שעל ידי הצומות והבכיות והתשובה

בעצמו ולא בכפיית הטבע באופן ניסי).

(ו) וַיֵּצֵא הַתֵּךְ אֶל מֶרְדֳּכָי אֶל רִזְזוֹב הָעִיר אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ:

בפסוק הקודם כתוב 'ותצוהו על מרדכי', כלומר שאסתר 'ציותה' את התך לברר אצל מרדכי מה זה ועל מזה. וצריך להבין מדוע היה צריך כאן 'ציווי', מדוע לא די בבקשה פשוטה שיברר את הדבר אצל מרדכי? מבארים המפרשים (עי' אילה שלוחה על מגילת סתרים כאן) שהתך פחד לדבר על ענין זה עם מרדכי, שמא יתגלגלו הדברים לאוזני המן, ויזיק לו (כפי שאכן עשה לבסוף, כמבואר בחז"ל (תרגום ותרגום שני פס' יב)). לכן הוצרכה אסתר לצוותו על הדבר.

והנה, אם התך היה פוגש את מרדכי במקומו הרגיל, שהוא בשער המלך (כמבואר לעיל פרק ב פס' כא), לא היה יכול לדבר עמו על הענין כלל, שכן בשער המלך מצויים כל הזמן אנשי מלכות שעלולים לשמוע את הדברים ולחבל בהם. אך היות ומרדכי לא רצה להפסיק את תעניתו ולא הוריד את השק מעליו, נבצר ממנו להיכנס אל שער המלך (כמבואר לעיל פסוק ב), לכן היה נמצא בעת ההיא ברחוב אשר לפני שער המלך, שם פחות מצויים אנשי מלכות, ולא מסתובבים שם אנשים כל הזמן, ובמקום הזה יכל התך לדבר עמו על העניין.^ט

כך, שעל ידי השתדלותו הרוחנית של מרדכי (-לא להפסיק את התענית), נסבב ממילא באופן עקיף פעולת השתדלות טבעית (-שהיה במקום ששם יכל התך לשלוח לו את דברי אסתר).

ללמדנו, שסדר הדברים בעולם אינו כפי שנראה לעיני בשר. האדם סבור כי עליו לפעול תחילה בדרכי הטבע, ורק לאחר מכן לפנות בתפילה. אך המגילה מגלה לנו את הסדר האמיתי: עיקר

❖ נס להתנוסס ❖

^ט ציון המיקום המדויק, "רחוב העיר אשר לפני שער המלך", אינו פרט שולי. הוא מסביר כיצד התאפשרה השיחה החשאית, במקום שהיה מחוץ להישג ידם של שומרי השער אך עדיין קרוב דיו לארמון:

ההשתדלות היא הרוחנית - התפילה, התשובה, קבלת עול מלכות שמים. כאשר האדם עושה את המוטל עליו בעולם הרוח, הקב"ה כבר מסדר עבורו את עולם הטבע באופן שיצליח את דרכו. ההשתדלות הגשמית היא הכלי, אך המנוע המניע אותה הוא כוחה של התורה והתפילה.

כשאדם משתדל ברוחניות לעשות מה שצריך, ממילא עניינים אחרים מסתדרים, גם בלי שחשב עליהם כלל.

(ז) וַיֵּגֶד לֵן מֶרְדֳּכִי אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרָהוּ וְאֵת פֶּרֶשֶׁת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר אָמַר הָמֵן לְשִׁקּוֹל עַל גִּגְנֵי הַמֶּלֶךְ בַּיהוּדִים לְאַבְדָּם:

"פרשת הכסף", היה זה סוד בין אחשורוש להמן. וכנזכר לעיל (פרק ג' פסוק ט') שרצה המן לתת לאחשורוש עשרת אלפים כיכר כסף כדי שיאשר את הגזירה. אך אחשורוש השיב לו (שם פסוק יא) "הכסף נתון לך", ונתבאר שם שאחשורוש פחד שאם ישמעו השרים שהיתה כאן מעורבות של כסף, יתקוממו, שיבינו שכל הגזירה היא ענין של שוחד. ונשאר הדבר בגדר **סוד** בין אחשורוש להמן. וכיצד אם כן נודע למרדכי על פרשת הכסף? כי הכל נודע לו מן השמים, כמבואר לעיל (תחילת פרק ד'). ומרדכי סיפר זאת להתך, שיעביר לאסתר המלכה.

לכן להלן, בעת שהשתדלה אסתר המלכה לבטל את הגזירה אצלו אחשורוש, אמרה לו "כי **נמכרנו** אני ועמי" (פרק ז' פס' ד). וכששמע אחשורוש את המילה 'נמכרנו', הזדעזע, כי הבין שאסתר יודעת מפרשת הכסף! ומי גילה לה זאת, אם לא המן?! והבין אחשורוש שהמן פירסם את הסוד! והתקצף עליו מאד, וזה היה אחד מהדברים שהביא את אחשורוש לתלות את המן.¹ ואכן,

————— ❁ נס להתנוסס ❁ —————

¹ טעם ה'פסק' עוצר את הקריאה לפני "פרשת הכסף", ומורה לנו להתבונן: מנין ידע מרדכי סוד זה? אין זאת אלא שנגלה לו מן השמים. הטעם שעל "פרשת הכסף" מדגיש את חשיבות הידיעה הזו, שהייתה מפתח מכריע בהפללתו של המן בהמשך:

לביטול הגזירה.^{יב}

(י) וְהִנָּאמַר אֶסְתֵּר לְהִתֵּן וּתְצַוֶּהוּ אֶל מָרְדֳּכָי:

"ותצווהו אל מרדכי". מהו לשון 'ציווי' המוזכר כאן? אומרים חז"ל (תרגום כאן) שאסתר שלחה את התך לצוות ולהזהיר את מרדכי שלא יתגרה בהמן הרשע, כי שנאת עשיו ליעקב הוא שומר לו (שהמן היה מזרעו של עשיו).

וזהו צד חסד נוסף במה שהיה דוקא דניאל עומד ביניהם, כי אילו היה גוי המתווך בינותם, לא היתה יכולה להזהיר את מרדכי שלא להתגרות בהמן, שנשמע מזה שהמן דמות לא חיובית כל כך... ואם יגיע דבר זה לאוזני המן עלול להתנגם באסתר (וכבר הצליח בתחבולותיו להפיל את ושתי מכסאה). אך לא כן היה, אלא השליח שהיה בין אסתר למרדכי הוא היה דניאל, וכך יכלה לצוותו כל מה שצריך בלי חשש.^{יג}

(יא) כָּל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְעַם מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ יָדְעִים אֲשֶׁר כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יָבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֶל הַחֹצֵר הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא יִקְרָא אוֹזֹת דָּתוֹ לְהַבְיִית לְבָד מֵאֲשֶׁר יוֹשִׁיט לֵן הַמֶּלֶךְ אֶת שָׂרְבִיט הַזֶּהב וְזוֹיָה וְאִנִּי לֹא נִקְרָאתִי לְבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ וְהָ שְׁלוֹשִׁים יוֹם:

המן ידע היטב שהיהודים לא ינוחו ולא ישקטו אלא ינסו לבטל את הגזירה, ויגשו אל אחשורוש בבקשה ובתחנונים להעביר את רוע הגזירה. מה

————— ❁ נס להתנוסס ❁ —————

^{יב} הטעמים המדגישים על "וְתִקְרָא אֶסְתֵּר לְהִתֵּן" (לעיל פסוק ה), מלמדים שפעולת הקריאה והימצאותו של התך במקום הנכון היו חלק מחסד ה' המכוון את מהלכי הישועה:

^{יג} לשון הכתוב "וּתְצַוֶּהוּ אֶל מָרְדֳּכָי" מעוררת שאלה, שכן אין אנו מוצאים ציווי מפורש בהמשך. אלא מרומז כאן דברי חז"ל, שהיה כאן ציווי סודי, אזהרה שלא להתגרות בהמן. היכולת להעביר מסר כה רגיש התאפשרה רק בזכות העובדה שהשליח היה התך, איש סודם:

עשה? חקק חוק חדש: שאין להיכנס אל המלך מלבד אשר נקרא אל המלך, ואשר יבוא אל המלך ולא נקרא אליו, אחת דתו להמית. ומי יקבע מי רשאי להיכנס למלך? גם המן! (כל זה מבוואר בתרגום כאן). וכך קרה, שאפילו אסתר המלכה לא נכנסה אל המלך זה כבר שלושים יום, כי המן לא הזמין את אסתר להיכנס אל המלך!

רואים כאן את עוצמת כוחו של המן הרשע, כמה היתה שליטתו גדולה אצל אחשוורוש, עד כדי קביעת חוק כזה הנוגע לפרטיות המלך. ומכאן גם למדים, שלבסוף כשהתהפך אחשוורוש לשונאו עד שתלאו, אין זה דבר של מה בכך, שהלא ידענו באיזה שגב רום מדרגה היה נמצא המן, ואיזה כח רב היה בידו, והכל נמוג בין רגע, והתהפכה קערה על פיה...

וזהו לימוד נצחי לכל דור ודור. הרשעה נראית לעיתים חזקה, יציבה ובלתי מנוצחת. היא תופסת עמדות כוח, שולטת במשאבים, ומחוקקת חוקים. אך כל כוחה אינו אלא אחיזת עיניים. הוא כקצף על פני המים, כעשן ברוח. ברגע אחד של רצון אלוקי, כל הגדולה הזו מתפוררת לאבק. המגילה מלמדת אותנו לא להתפעל ולא להירתע מכוחם המדומה של הרשעים, אלא לזכור תמיד כי הכוח האמיתי היחיד בעולם הוא כוחו של מלך מלכי המלכים הקב"ה.

אין את 'פלוגי' ואת 'אלמוני', אלא רק רצון ה', ברצותו משפיל גאים וברצותו מגביה שפלים...

(יב) וַיִּגְדְּלוּ לְמַרְדֳּכָי אֶת דְּבָרֵי אֶסְתֵּר:

בעת הזו הגיע זמנו של התך להיפטר מן העולם. וזה נעשה על ידי שהמן הרשע, כשהבחין שהתן מעביר דברי סתר מאסתר למרדכי וחוזר חלילה, הבין שזה קשור לגזירה על עמו של מרדכי, והרג את התך, שלא יוכל יותר לשלוח דברים בין מרדכי לאסתר (תרגום ותרגום שני).

ומעתה מי יהיה שליח לבטל את הגזירה, מי יעביר דברים בין אסתר למרדכי? הלא האדם היחידי המתאים לכך שהיה מסריסי אסתר ומצוי לפניה, הוא התך, ועכשיו גם הוא לא נמצא?

לכן שלח הקב"ה את שליחיו, הם המלאכים. והם שהעבירו דברי סתר ממרדכי לאסתר (תרגום).^{יד}

ראה נא את אהבתו של הקב"ה לעמו. כאשר נסגרת דלת אחת, הוא פותח שער. כאשר שליח בשר ודם אינו יכול לפעול, הוא שולח את מלאכי השרת. ללמדנו, שכאשר יהודי עושה את המוטל עליו במסירות נפש, ואינו מתייאש גם כשהמצב נראה אבוד, הקב"ה מראה לו כי דרכי הישועה שלו אינן מוגבלות כלל לחוקי הטבע. אסור לאדם להתייאש לעולם, כי גם במקום שכלתה כל תקווה אנושית, שם מתחילה הישועה האלוקית.

הרבה שליחים למקום... כשאי אפשר לישועה לבוא כלל על פי טבע, משמים יכולים לסדר שיהיה גם בדרכים אחרות.

(יג) וַיֹּאמֶר מֶרְדֳּכָי לְהִשִּׁיב אֶל אֶסְתֵּר אֶל תְּדַמִּי בְּנִפְשִׁי לְהַמְלִיט בֵּית הַמֶּלֶךְ מִכָּל הַיְּהוּדִים:

מה השיב מרדכי לאסתר המלכה? ביאר הגר"ח קניבסקי (טעמא דקרא), שהנה אסתר המלכה טענה למרדכי, היות ויש חשש סכנה אם היא תיכנס אל אחשוורוש מאחר ולא נקראה אליו, שאם היא תיכנס ולא יושיט המלך את השרביט אחת יהיה דתה להמית... והלא הדין הוא שאסור לאדם להכניס את עצמו למקום העלול לסכנה בשביל להציל את חבריו!

וזה מה שהשיב לה מרדכי: 'אל תדמי בנפשך להימלט מכל היהודים', כלומר, גם בלא להיכנס הרי את בודאי סכנה (שהלא יידעו במוקדם או במאוחר שיהודיה היא), ולא תימלטי מגזירת כלל היהודים. ובשביל להציל את עצמו מודאי סכנה, מותר לאדם להיכנס לספק סכנה...

————— ❁ נס להתנוסס ❁ —————

^{יד} שינוי לשון הכתוב מיחיד ("יִבְזֹא הַתֵּךְ", לעיל) לרבים ("יִגִּידוּ", בפסוק זה), אינו בכדי. הוא רומז על כך שהשליח האנושי סולק, ובמקומו באו שליחים של מעלה – המלאכים – להמשיך את השליחות הגורלית בין מרדכי לאסתר:

נמצא, שאמנם אסתר חששה מלהיכנס אל המלך אשר לא כדת, אך מכח התורה ועל פי הלכה, עשתה צעד זה להיכנס אליו, ובאמת זה היה הדרך להביא את ההצלה.

כשעושים על פי ההלכה, לא מפסידים...

(יד) כִּי אִם הַיּוֹרֵשׁ תַּזְרִישִׁי בַּעַת הַזֹּאת רִחוֹז וְהַצֵּלָה יַעֲמֹד לַיהוּדִים בְּמָקוֹם אֲזוּר וְאֶת וּבֵית אַבִּיךָ תֵּאבְדִּי וּבְנֵי יוֹדֵעַ אִם לָעֵת כָּזֹאת הִנֵּעַתָּ לְמַלְכוּת:

אומר לה מרדכי: אם תחרישי (תשתקי) בעת הזאת, היהודים כבר ינצלו בדרך אחרת... ואת ובית אביך תאבדו!!

וצריך להבין, מדוע הבטיח לה מרדכי שאם תשתוק - היא ובית אביה יאבדו? מנין לו שיאבדו?

והתשובה לכך, שהנה מבואר בחז"ל (תרגום שני כאן) שאסתר היתה משושלת שאול המלך (כנ"ל פרק ב פס' ה), והיתה צריכה לתקן את חטאו של שאול שלא הרג את אגג העמלקי, כמבואר בנביא (שמואל א' פרק ט"ו) שהקב"ה ציוהו להשמיד את כל עמלק, ואילו שאול השתהה בהריגת אגג מלכם ולא הרגו, ובנתיים נולד ממנו המן (ראה מושב זקנים סו"פ בשלח פרק יז פס' ח). והקב"ה אמר "ניחמתי (כביכול התחורטתי) כי המלכתי את שאול למלך, כי שב מאחרי, ואת דברי לא הקים". ועתה, אסתר שהיתה מזרעו של שאול, ניתנה לה הזדמנות לתקן את חטאו של בית אביה, ולכן נשלחה - דוקא היא - להציל את עם ישראל מידי המן, שנולד מאגג.

וזה מה שאמר לה מרדכי, אם לא תעשי שליחות זו, הלא ודאי היהודים ינצלו מדרך אחרת, שהרבה שלוחים למקום; אך את מחמיצה את ההזדמנות שניתנה לך לתקן את החטא, ואת ובית אביך לא תבואו על תיקונכם,

ותאבדו.^{טו}

נמצא שהיה כאן השגחה פרטית מיוחדת, שדוקא אסתר, מבית שאול, תהיה המלכה (על אף הצער שבכך), כדי שתתקן חטא בית אביה.

*הזדמן לך לתת צדקה? לעזור לעמלי תורה? הם ודאי יקבלו את
שלהם, הרבה שלוחים למקום... אבל יתכן ואתה מפסיד את
ההזדמנות שלך עצמך...*

מרדכי אומר לאסתר: "רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר". לא רק 'הצלה', אלא גם 'רווח'. וכך אכן היה לסוף (ראה להלן פרק ט') שלא רק שניצלו היהודים, אלא אף ניתן להם לקום נגד קמיהם, ואף רבים מהגוים באו להתגייר, ועוד שהגוים נישאו את היהודים מאד מאד. לומדים מכאן שמי שבוטח בה', בוטח לא רק שה' יצילו מהצרה, אלא גם שיהיה לו רווח וטובה גדולה (מהרה"צ הגאון ר' יהודה מנדל שליט"א).

(טו) **וַהֲאָמַר אֶסְתֵּר לְהָשִׁיב אֶל מֶרְדֳּכָי:**

אסתר השיבה למרדכי שאכן מוכנה היא להסתכן ולבוא אל המלך אשר לא כדת, כפי שהוא פוסק לה לעשות. ובאמת היה סייעתא דשמיא בדרך זו, שאכן זה הצליח. ואף על פי שהיא מצד עצמה לא רצתה כלל להיכנס אל המלך, וחששה מאד מאד מפני הסכנה (ולהלן אומרת 'וכאשר אבדתי אבדתי'), אך עשתה על פי ציווי מרדכי - גדול הדור. וכך השיגה את מבוקשה אצל המלך, ופעלה לישועת עם ישראל.

כאשר מצייתים לגדולי ישראל, רק טוב יוצא מזה...

(טז) **כִּי כִנּוּס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים הִנְמִצָּאִים בְּשׁוֹשָׁן וְצִוּבוּ עָלָי וְאֶל**

— נס להתנוסס —

^{טו} וזה מה שאמר לה "ומי יודע אם לעת פזאת הגעת לפלכות", שלא הייתה מלכותה של אסתר מקרה או פרס, אלא תפקיד ושליחות שכל מטרתם היה בדיוק העת הזאת, רגע המכריע של תיקון חטא בית אביה:

תֹּאכְלוּ וְאֵל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לִילָה וַיּוֹם גַּם אֲנִי וְנַעֲרֹתַי אֲצוּם
כֵּן וּבִכָּן אָבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כָדַת וְכַאֲשֶׁר אֲבָרְתִּי
אֲבָרְתִּי:

"גם אני ונערותי אצום כן". היתה סכנה גדולה לאסתר המלכה במה שנכנסה בצורה כזו אל המלך, לאחר צום ארוך ומתיש, ותוארה הושחר, ¹⁰ועם כל זאת המלך קיבלה ברצון, כי מצאה חן בעיניו, והיה מוכן לעשות כל מה שתבקש, עד חצי המלכות.

*"חן וכבוד יתן השם" (תהילים פד יב). לא האדם קובע אם יהיה לו חן,
אלא הקב"ה. גם במקום שנראה שאין סיכוי... אם ה' רוצה, יש
ויש. ומאידך, המשתדל למצוא חן בדרך לא כשרה, דוקא אז לא
טוח ששיגו..."*

עוד: המהר"ל (בספרו אור חדש, כאן) מבאר שאסתר אמרה "לך כנוס את
כל היהודים וצומו עלי", כלומר, הרי הגזירה של המן היא על
כולנו, גם עלי וגם עליכם, ולכן תצומו עלי, שתתפללו עבורי,
והמתפלל על חבירו והוא צריך לאותו דבר נענה תחילה (בבא קמא
צ"ב א'), לכן תכוונו עלי בעיקר יותר מאשר על עצמכם (עכ"ד). ולפי
זה, זהו ביאור דבריה שבהמשך "גם אני ונערותי אצום כן", שגם
אני אצום באופן זה שיהיה הצום והתפילה בעבורכם - ולא
בעיקר עבורי, והמתפלל על חבירו נענה תחילה.

*נמצינו למדים, שאם שניים סובלים מצרה מסויימת, יש עניין
שיחליפו ביניהם שכל אחד יתפלל בעיקר עבור חבירו, וכך תהיה
ישועתם יותר קרובה לבוא..."*

— ❁ נס להתנוסס ❁ —

¹⁰ וזה הדגש בתיבת "ובכָן", שעל אף הצום הקשה באה כך אל המלך:

(יז) וַיַּעֲבֹר מֶרְדֳּכָי וַיַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְּתָהּ עָלָיו אֶסְתֵּר:

"ויעבור מרדכי". כתב רש"י שעבר על דת, שהתענה ביום טוב ראשון של פסח.¹⁷ והקשה הגר"ח קנייבסקי (טעמא דקרא), מדוע באמת כל כך דחק מרדכי למהר לצום עד שביטל מצוות מצה ומרור בפסח, וכי לא היה אפשר לחכות כמה ימים עד אחר החג, והלא יש עדיין שנה שלמה עד זמן ביצוע הגזירה?

ותירץ, שהפחד שעם ישראל היו נתונים בו, הוא עצמו היה סכנת נפשות, כי מרוב פחד יכלו למות והיה צריך להרגיע אותם מהפחד שלא יסתכנו (עד כאן דבריו). ומזה רואים את גודל הצרה שהיו נתונים בו; ומרגע שעשו תשובה, הכל התהפך לישועה ורחמים.

הענין בצום זה, כתבו המפרשים (ראה מהר"ל כאן) לכפר על מה שנהנו מסעודת אחשורוש. ולפי זה יש לבאר, שדוקא מפני שנהנו במקום שלא צריך - מסעודה של איסור, נסבב להם משמים שעתה ימנעו מאכילה במקום שצריך - מסעודת עונג של מצוות יום טוב.

*מדרכי התשובה, שיעשה בדיוק בהיפך מדרכי החטא. אם שילח
מדינים בין אחים, יהא מבקש שלום ורודפהו. אם חטא בעיניו,
ימנע מלהרים עיניו לכל מה שמיותר. אם חשב מחשבות אוון,
יחשוב בליבו מחשבות של תורה וקדושה (עי' שערי תשובה שער א אות
לה).*

נס להתנוסס

¹⁷ זהו הדיוק בלשון הפסוק "וַיַּעֲבֹר" ולא "וַיַּעַשׂ", ללמד על כך שמרדכי 'עבר' על דת, כלומר פעל שלא כפי ההלכה הרגילה (לצום ביו"ט של פסח), מפני הוראת שעה של פיקוח נפש:

פרק ה

(א) וַיְהִי אֲבֵינוּ הַשְּׂלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מְלָכוּת וַתַּעֲמֹד בַּחוּצָה בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפַּנִּימִית נָכְזוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא מְלָכוּתוֹ בְּבֵית הַמְּלָכוּת נָכְזוּ פָתַח הַבַּיִת:

מה שהמלך, באותו הזמן שהגיע אליו אסתר, היה נמצא בחדר מלכותו ויושב במקומו, ופנוי ולא עסוק בדבר אחר, היה זה בהשגחה שמימית, כי אם היה עסוק באיזה עניין וכך היה דוחה את הגעתה לזמן אחר, בינתיים היה מתחיל לחשוב: מה פתאום שאסתר מגיע ללא רשות? הרי היא עוברת על דברי! ובודאי היה נזכר במעשיה של ושתי - אשתו הראשונה, שהתמרדה בו, ולבטח גם זו השניה הולכת בדרכיה... והיה מתקצף מאד, ובודאי לא היה מוכן לקבל את בקשתה.

אך לא כן הוא, אלא אחשוורוש היה יושב על כסאו והיה מיושב בדעתו כראוי, וקיבלה כהוגן,^א וכך יכלה לבקש ולשאל מה שרצתה.

יהודי עושה השתדלות רוחנית. מאיפה הוא יודע אם זה יצליח? הוא לא יכול לדעת. אך הוא יודע שתפקידו אינו לדאוג להצלחה, אלא לעשות את רצון ה'. אסתר עשתה את חלקה במסירות נפש - צמה, התפללה, ולבשה מלכות. היא עשתה את הצעד הראשון, צעד שלכאורה היה מועד לכישלון. אך מרגע שעשתה את המוטל עליה, נכנסה ההשגחה העליונה לפעולה, ודאגה לכל הפרטים הקטנים: שהמלך יהיה במקומו, שיהיה פנוי, שתהיה לו ישוב הדעת, ושכל התנאים יבשילו בדיוק לרגע הנכון. זהו לימוד עצום לכל אדם: אל תחשוש מדי מ'מה יהיה'!

————— ❁ נס להתנוסס ❁ —————

^א הטעמים המיוחדים על "וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב" מדגישים את מצבו. הייתה זו השגחה פרטית שהוא יושב על כסאו בניחותא וביישוב הדעת, ולא היה טרוד בדבר, מה שאיפשר לו לקבל את אסתר בסבר פנים יפות:

ואל תנסה לחשב את כל התסריטים האפשריים. עשה את הצעד הנכון המוטל עליך כעת, ביראת שמים ובכוונה נכונה, ומשמים יקדמו את הצעדים לטוב ביותר....

אתה עושה מעשה רוחני. מאיפה אתה יודע אם זה יצליח?
באמת אינך יודע. אך אתה עושה את שלך, ומשמים ישלימו את
הפרטים שאינם תלויים בך...

(ב) וַיְהִי כִּרְאוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר הַמְּלֻכָּה עֹמֶדֶת בַּזֹּרֶז נִשְׂאָה
זֶז בְּעֵינֶיהָ וַיִּוָּשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֶת שְׂרָבִיט הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ
וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשְּׂרָבִיט:

אכן זה קרה! הדבר ממנו חששה אסתר כל כך, הדבר בו היו תלויים חייה, הדבר בו היה תלוי שליחות ההצלה לעם ישראל, הוא הושטת השרביט. והנה אחשוורוש הושיט את השרביט!

אך האם סבורים אנו שנעשה הדבר כך, בקלות?!

אומרים חז"ל (אסת"ר ט' א'), שאחשוורוש כעס נורא על כך שאסתר נכנסה ללא רשות! אלא שפתאום הפילו עליה משמים חן וחסד, עד שלא יכל לומר שום גערה, ואישר את כניסתה.

ובכן, נמצא שעל אף כל תחבולות המן, גזירתו, וגם שחוקק שאף אחד לא יכנס למלך ואף לא המלכה ללא רשותו (כמבואר בחז"ל, מובא לעיל פרק ד פס' יא), "רבות מחשבות בלב איש, ועצת השם היא תקום" (משלי י"ט), ולא עמדה מזימתם של אחשוורוש והמן נגד מרדכי ועמו, ואסתר המלכה באה והצילה אותם משיני הרשעים הללו.

אדם יכול לעשות הכל, הכל, הכל, אך אם אין זה רצון ה', כל המהלך יכול להיכשל, על ידי סיבה אחת קטנה.

(ג) וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מִה לָּךְ אֶסְתֵּר הַמְּלֻכָּה וּמִה בִּקְשָׁתְךָ עַד
זִמְצֵי הַמְּלָכוֹת וַיַּנֶּתֶן לָהּ:

שלב ראשון במשימה עבר יפה, אחשוורוש לא הרג את אסתר והושיט את

השרביט (כנ"ל). אך עדיין זה לא הכל, שאם רק לא הרגה, זה לא כלום, הרי לא בשביל זה סיכנה את עצמה... אלא העיקר זה הבקשה שבהמשך. וגם זה קורה! אחשורוש, מעצמו, פונה אליה ושואל: מה לך אסתר המלכה, אני מוכן לעשות כל מה שתבקשי - עד חצי המלכות!

[וגם זה פלא גדול, שמילא שלא הרגה אבל אמר לה 'עד חצי המלכות', ועוד אומר 'וינתן לך' כלומר אפילו בלא לחשוב על כך אם לעשות בקשתה אלא ודאי אעשה].

(ד) וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן הַיּוֹם אֶל הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לוֹ:

"יבוא המלך והמן היום אל המשתה". דבר פלא מבואר כאן, הלא אסתר היתה אז באמצע תענית של היום השלישי², ואם כן איך יתכן שהזמינה את אחשורוש והמן אל המשתה אשר עשתה, והיא לא טעמה דבר במשך כל המשתה? כיצד זה שאחשורוש והמן לא העירו לה על כך שאינה נותנת לפיה דבר מאכל? איזה מין משתה זה, שבעל סעודה מזמין אנשים למשתה שלו, והוא בעצמו לא טועם כלום?

אין זאת אלא שנעשה עמה נס בתוך נס, וכן מיוחד הושלך עליה באופן כזה שלא עלה על דעתם כלל להתבונן במעשיה, וכל מחשבתם הייתה נתונה לדבריה בלבד. כך, סיבבה ההשגחה שתוכל לקיים את תעניתה בשלמות, ובזכות זו לפעול את הישועה.

אין זאת כי אם בהשגחה פרטית מופלאה, שהניחו לה אלו מלטעום כלום, וכך יכלה להמשיך לשמור על תעניתה ולצום שלשה ימים, לפעול את הישועה.

והפלא הוא שאסתר ידעה שלא תוכל לאכול במשתה, ובכל זאת הזמינה אותם למשתה, ולא חששה שיכריחוה לאכול! איך זאת?! כי היא בטחה רק בה' ולא על כוחה כלל!

נס להתנוסס

² כפי שמצוין בתחילת הפרק; "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי", שהוא היום השלישי לתעניתה, דבר המעצים את הנס כמבואר בפירושו, ואפשר שלכן מודגש "בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי":